

1. מגילה י"ח א:ח'

וכי מאחר דמאה ועשרים זקנים ומהם כמה נביאים תקנו תפלה על הסדר שמעון הפקולי מאי הסדיר שכחום וחזר וסדרום

2. ספרי דברים שמ"ג:ג'

(ג) ואף שמנה עשרה שתקנו חכמים הראשונים שיהו ישראל מתפללים, לא פתחו בצרכם של ישראל תחילה - עד שפתחו בשבחו של מקום, שנ' האל הגדול הגבור והנורא. קדוש אתה ונורא שמך, ואח"כ מתיר אסורים ואח"כ רופא חולים ואח"כ מודים אנחנו לך.

3. ברכות כ"ו ב:ד-ו"א

איתמר רבי יוסי ברבי חנינא אמר תפלות אבות תקנום רבי יהושע בן לוי אמר תפלות כנגד תמידין תקנום תניא כוותיה דרבי יוסי ברבי חנינא ותניא כוותיה דרבי יהושע בן לוי תניא כוותיה דרבי יוסי ברבי חנינא אברהם תקן תפלת שחרית שנאמר וישכם אברהם בבקר אל המקום אשר עמד שם ואין עמידה אלא תפלה שנאמר ויעמד פינחס ויפלל יצחק תקן תפלת מנחה שנאמר ויצא יצחק לשוח בשדה לפנות ערב ואין שיחה אלא תפלה שנאמר תפלה לעני כי יעטף ולפני ה' ישפך שיחו יעקב תקן תפלת ערבית שנאמר ויפגע במקום וילן שם ואין פגיעה אלא תפלה שנאמר ואתה אל תתפלל בעד העם הזה ואל תשא בעדם רנה ותפלה ואל תפגע בי ותניא כוותיה דרבי יהושע בן לוי מפני מה אמרו תפלת השחר עד חצות שהרי תמיד של שחר קרב והולך עד חצות ורבי יהודה אומר עד ארבע שעות שהרי תמיד של שחר קרב והולך עד ארבע שעות ומפני מה אמרו תפלת המנחה עד הערב שהרי תמיד של בין הערבים קרב והולך עד הערב רבי יהודה אומר עד פלג המנחה שהרי תמיד של בין הערבים קרב והולך עד פלג המנחה ומפני מה אמרו תפלת הערב אין לה קבע שהרי אברים ופדרים שלא נתעכלו מבערב קרבים והולכים כל הלילה ומפני מה אמרו של מוספין כל היום שהרי קרבן של מוספין קרב כל היום רבי יהודה אומר עד שבע שעות שהרי קרבן מוסף קרב והולך עד שבע שעות

4. ברכות כ"ח ב:כ"ג

תנו רבנן שמעון הפקולי הסדיר שמונה עשרה ברכות לפני רבן גמליאל על הסדר ביבנה אמר להם רבן גמליאל לחכמים כלום יש אדם שיודע לתקן ברכת המינים עמד שמואל הקטן ותקנה

5. Professor Ezra Fleisher (available

<https://www.beureihatefila.com/files/The Argument That Shemona Esrei Was Composed After Churban Bays Shenii.pdf>)

Both positions agree that it was the sages of Yavneh who promulgated the requirement that all Jews pray three times a day, either privately or communally, and that they recite on this occasion a prayer of eighteen blessings, i.e., dcinr. Yet standard scholarship assumes that they did not fix the text of this compulsory prayer, considering, as Dr. Langer puts it, that the people had already "developed linguistic registers for appropriate prayer to God. . . and were capable of composing, and expected to compose, their own prayer in it". Implied in this argument is the assumption that long before the Yavnean period, necessarily during the period of the Second Temple, people were already accustomed to reciting prayers that resembled in character the dcinr that the Yavneh sages sought to institutionalize. I have demonstrated in my published articles that this assumption is mistaken. Examination of the large corpus of literary and other evidence that reflects the realities of life in Erets Israel at the end of the Second Temple period (the Apocrypha and Pseudepigrapha, Josephus, Philo, the New Testament, and more) proves that there existed at this time no sort of verbal worship that resembled the liturgy that was established at Yavneh. To be sure, Erets Israel was filled with synagogues during the Second Temple period; however, these were not houses of prayer but rather places where people gathered to hear the Torah read and expounded, never to pray. Jews in those times would pray individually, each in his own way and language, and at times or places they desired. Prayer was considered neither an obligatory nor a communal endeavor. As with prayer from time immemorial, Jewish and non-Jewish alike, it was man's intimate and personal communication with God. Close inspection of the characteristic structures and themes of the dxyr dpeny as attested by all available sources from the earliest layers of the tannaitic corpus to the canonical form familiar to us today demonstrates that the dcinr was not meant to be a prayer in the common meaning of the term, but rather a ritual of collective worship, a divine service in the strictly formal sense: its recitation is compulsory; it is performed at set times in a solemn cultic setting; its contents are fixed and concern exclusively the welfare of the collective; and it must be recited in the presence of the community. The dxyr dpeny then, does not resemble the kind of prayers uttered by individuals before (and, of course, after) the Destruction; it resembles instead the sacrificial worship conducted by the priests in the Sanctuary. This new kind of verbal worship was conceived at Yavneh as a way to offer the nation, in the absence of the sacrifices, an alternative form of worshiping God. At the time it was promulgated at Yavneh, the dxyr dpeny was an utter innovation on all levels, whether institutional, functional, or theological. The "linguistic registers" that people used while the Temple stood -if indeed, such existed -- were utterly inappropriate to this new purpose. The assumption put forward by standard scholarship, namely, that the Sages created ex nihilo this new form of ritual prayer, mandated its recitation three times a day, required it to be said in Hebrew, fixed the exact number of its components and established their subject and order, but did not also fix its precise wording, is highly illogical. No ancient religion left room for improvisation in cultic matters. Nor did the Sages leave room for improvisation in halakhic matters. There is therefore no way to imagine that they left the nation's new way of worshiping G-d

to be shaped by the free will and inspiration of common people. Anyone who examines the abundance of evidence in the talmudic corpus, beginning with the earliest tannaitic strata, will quickly discover that these sources speak of the dcinr as of a precisely worded text, repeated again and again by the worshipers. In Leviticus Rabba (23:4), for example, we find the tanna Elazar Hisma, a disciple of Yehoshua ben Hananya (one of the older sages at Yavneh), leaving the synagogue in shame because he was not sufficiently familiar with the text of the dcinr to serve as xeaiv gily. In B. Berakhot (28b-29a), we learn of the congregaton waiting "two or three hours" for Shemu'el Hakatan to recall the proper wording of birkat haminim (which he himself had composed!). Then there is the amora Rabbi Yonah, who used to raise his voice while reciting the prayer so that members of his household would learn the wording of the dcinr (P. Berakhot 4:1). Elsewhere, the sages take up the case of whether a man who "finds himself" at dltz rney while reciting the dcinr should repeat the prayer or not (ibid., 2:4); they also discuss the question of whether reciting the dcinr requires dpek, (ibid., 2:5). R. Matanyah commends his head for automatically bowing at the micen prayer. Amoraim confess that they have never said the dcinr with dpek and, to the contrary, that any time they tried to do so they thought about extraneous matters (ibid., 2:4). R. Zeira admits that each time he sought to introduce an innovation into the dcinr he got confused (ibid., 4:3; see also B. Berakhot 29b). And how are we to explain the fact that the references to the wording of the dcinr that occur in talmudic literature (and these are many more than we are accustomed to think) are familiar to us from recognizable, canonical versions of the liturgy? The conclusion that the language of the dcinr was formulated in a binding version at Yavneh (B. Berakhot 28b; Megillah 17b) is thus an inescapable outcome of the analysis of the nature and status of prayer during the Second Temple period, as compared with the specific nature and purpose of the dcinr. It is also attested by the explicit and implied statements made in a multitude of ancient sources. It also offers a key to clarifying many of the cruxes that have long existed in the study of the development of Jewish prayers. It explains not only why the dcinr was established but also why it was meant to be performed in public; why it is obligatory upon both the individual and the congregation; why the individual uses the language of 'we' in reciting it; what accounts for its literary, stylistic, conceptual, and ideological unity; how its appearance in the synagogue gave birth to the dyecw and how it influenced the system of Torah reading and the status of the dyxc; how later additions to the liturgy came about; how it enabled and influenced the emergence and development of liturgical poetry; and even how, over time, its own wording changed and diversified, until it became what it is nowadays. Such is the explanatory power of the conception I have

6. תענית ב' א:א

ומנא לן דבתפלה דתניא (דברים יא, יג) לאהבה את ה' אלהיכם ולעבדו בכל לבבכם איזו היא עבודה שהיא בלב הוי אומר זו תפלה וכתוב בתריה (דברים יא, יד) ונתתי מטר ארצכם בעתו יורה ומלקוש

7. משנה אבות א:ב

(ב) שְׁמֵעוֹן הַצִּדִּיק הָיָה מְשִׁירֵי כְּנֶסֶת הַגְּדוּלָּה. הוּא הָיָה אוֹמֵר, עַל שְׁלֹשָׁה דְבָרִים הָעוֹלָם עוֹמֵד, עַל הַתּוֹרָה וְעַל הָעֲבוּדָה וְעַל גְּמִילוּת חַסְדִּים:

8. רבינו יונה על פרקי אבות א:ב:ד

(ד) ועל העבודה. כי הקב"ה בחר בישראל מכל האומות וארץ ישראל מכל הארצות ובחר ירושלים מכל ארץ ישראל ובחר מירושלם ציון כמו שנאמר (תהלים קל"ב י"ג) כי בחר ה' בציון אוה למושב לו. ובחר מכל בבית הבחירה בשביל העבודה שכתוב בה רצון שנא' (ויקרא א' ג') לרצונו לפני ה'. הנה לך כי מפני העבודה נברא כל העולם כלו. אז בחטאינו חרב מקדש ובטלה העבודה. והתפלה אלינו עכשיו במקומה כמו שאחז"ל ולעבדו בכל לבבכם אי זה היא עבודה שבלב הוי אומר זו תפלה וזהו שאומר (תהלים נ"א ז') ה' שפתי תפתח שדוד המלך אמרו לפסוק זה על חטאת בת שבע שהיה במזיד ואין מביאין קרבן על הזדונות. ועל זה אמר כי לא תחפוץ זבח ואתנה עולה לא תרצה שאני הייתי יכול להביא קרבן לכפר לי הייתי מביא עכשיו שאיני יכול ה' שפתי תפתח ופי יגיד תהלתך ותקבל התפלה במקום קרבן ותכפר לי על חטאתי. גם אנחנו שאין לנו קרבן שיכפר לנו לא זדונות ולא שגגות ה' שפתי תפתח ותקבל תפלתנו במקום הקרבנות:

9. אבות דרבי נתן ד:ד

(ד) על העבודה כיצד כל זמן שעבודת בית המקדש קיימת העולם מתברך על יושביו וגשמים יורדין בזמנן שנאמר (דברים יא) (לאהבה את ה' אלהיכם) ולעבדו בכל לבבכם ובכל נפשכם ונתתי מטר ארצכם בעתו יורה ומלקוש [וגו'] ונתתי עשב בשדך לבהמתך. ובזמן שאין עבודת בית המקדש קיימת אין העולם מתברך על יושביו ואין הגשמים יורדין בזמנן... הא למדת שאין עבודה שהיא חביבה לפני הקב"ה יותר מעבודת בית המקדש:

10. גר"א על פרקי אבות א:ב:ב

(ב) ועל העבודה. בסוף מגילה (ל"א ב') מה"מ א"ר אמי אלמלא מעמדות לא נתקיימו שמים וארץ שנאמר (שם) אם לא בריתי גו':

11. משנה תענית ד:ב

(ב) אלו הן מעמדות, לפי שְׁנָאֵמַר (במדבר כח), צו את בני ישראל ואמרת אליהם את קרבני לחמי, וכי היאך קרבנו של אדם קרב, והוא אינו עומד על גביו, התקינו נביאים הראשונים עשרים וארבע משמרות. על כל משמר ומשמר היה מעמד בירושלים של כהנים, של לויים, ושל ישראלים. הגיע זמן המשמר לעלות, כהנים ולויים עולים לירושלים, וישראל שבאותו משמר מתפנסין לעריהן וקוראין במעשה בראשית:

- https://www.beureihatefila.com/files/The_Ma_Amadot_as_Percursor_Of_Tefila_B_Tzibbur.pdf

12. Judith 9:1

Then Judith fell upon her face, and put ashes on her head, and uncovered the sackcloth she was wearing; and at the very time when that

evening's incense was being offered in the house of God in Jerusalem, Judith cried out to the Lord with a loud voice, and said,

13. Luke 1:10

And when the time for the burning of incense came, all the assembled worshipers were praying outside.

14. Against Apion 2:23

(1) There ought also to be but one temple for one God; for likeness is the constant foundation of agreement. This temple ought to be common to all men, because he is the common God of all men. High priests are to be continually about his worship, over whom he that is the first by his birth is to be their ruler perpetually. His business must be to offer sacrifices to God, together with those priests that are joined with him, to see that the laws be observed, to determine controversies, and to punish those that are convicted of injustice; while he that does not submit to him shall be subject to the same punishment, as if he had been guilty of impiety towards God himself. When we offer sacrifices to him, we do it not in order to surfeit ourselves, or to be drunken; for such excesses are against the will of God, and would be an occasion of injuries and of luxury; but by keeping ourselves sober, orderly, and ready for our other occupations, and being more temperate than others. And for our duty at the sacrifices^[22]We may here observe how known a thing it was among the Jews and heathens, in this and many other instances, that sacrifices were still accompanied with prayers; whence most probably came those phrases of "the sacrifice of prayer, the sacrifice of praise, the sacrifice of thanksgiving." However, those ancient forms used at sacrifices are now generally lost, to the no small damage of true religion. It is here also exceeding remarkable, that although the temple at Jerusalem was built as the only place where the whole nation of the Jews were to offer their sacrifices, yet is there no mention of the "sacrifices" themselves, but of "prayers" only, in Solomon's long and famous form of devotion at its dedication...

15. Guide for the Perplexed, Part 3 32

(2) Many precepts in our Law are the result of a similar course adopted by the same Supreme Being. It is, namely, impossible to go suddenly from one extreme to the other: it is therefore according to the nature of man impossible for him suddenly to discontinue everything to which he has been accustomed. Now God sent Moses to make [the Israelites] a kingdom of priests and a holy nation (Exod. 19:6) by means of the knowledge of God. Comp. "Unto thee it was showed that thou mightest know that the Lord is God (Deut. 4:35); "Know therefore this day, and consider it in thine heart, that the Lord is God" (ibid. 5:39). The Israelites were commanded to devote themselves to His service; comp. "and to serve him with all your heart" (ibid. 11:13); "and you shall serve the Lord your God" (Exod. 23:25); "and ye shall serve him" (Deut. 13:5). But the custom which was in those days general among all men, and the general mode of worship in which the Israelites were brought up, consisted in sacrificing animals in those temples which contained certain images, to bow down to those images, and to burn incense before them; religious and ascetic persons were in those days the persons that were devoted to the service in the temples erected to the stars, as has been explained by us. It was in accordance with the wisdom and plan of God, as displayed in the whole Creation, that He did not command us to give up and to discontinue all these manners of service; for to obey such a commandment it would have been contrary to the nature of man, who generally cleaves to that to which he is used; it would in those days have made the same impression as a prophet would make at present if he called us to the service of God and told us in His name, that we should not pray to Him, not fast, not seek His help in time of trouble; that we should serve Him in thought, and not by any action. For this reason God allowed these kinds of service to continue; and transferred to His service that which had formerly served as a worship of created beings, and of things imaginary and unreal, and commanded us to serve Him in the same manner; viz., to build unto Him a temple; comp. "And they shall make unto me a sanctuary" (Exod. 25:8); to have the altar erected to His name; comp. "An altar of earth thou shalt make unto me" (ibid. 20:21); to offer the sacrifices to Him; comp.... I know that you will at first thought reject this idea and find it strange; you will put the following question to me in your heart: How can we suppose that Divine commandments, prohibitions, and important acts, which are fully explained, and for which certain seasons are fixed, should not have been commanded for their own sake, but only for the sake of some other thing: as if they were only the means which He employed for His primary object? What prevented Him from making His primary object a direct commandment to us, and to give us the capacity of obeying it? Those precepts which in your opinion are only the means and not the object would then have been unnecessary. Hear my answer, which will cure your heart of this disease and will show you the truth of that which I have pointed out to you. There occurs in the Law a passage which contains exactly the same idea; it is the following: "God led them not through the way of the land of the Philistines, although that was near; for God said, Lest peradventure the people repent when they see war, and they return to Egypt; but God led the people about, through the way of the wilderness of the Red Sea," etc. (Exod. 13:17). Here God led the people about, away from the direct road which He originally intended, because He feared they might meet on that way with hardships too great for their ordinary strength; He took them by another road in order to obtain thereby His original object. In the same manner God refrained from prescribing what the people by their natural disposition would be incapable of obeying, and gave the above-mentioned commandments as a means of securing His chief object, viz., to spread a knowledge of Him [among the people], and to cause them to reject idolatry. It is contrary to man's nature that he should suddenly abandon all the different kinds of Divine service and the different customs in which he has been brought up, and which have been so general, that they were considered as a matter of course; it would be just as if a person trained to work as a slave with mortar and bricks, or similar things, should interrupt his work, clean his hands, and at once fight with real giants....

(3) I now return to my theme. As the sacrificial service is not the primary object [of the commandments about sacrifice], whilst supplications, prayers, and similar kinds of worship are nearer to the primary object, and indispensable for obtaining it, a great difference was made in the Law between these two kinds of service. The one kind, which consists in offering sacrifices, although the sacrifices are offered to the name of God, has not been made obligatory for us to the same extent as it had been before. We were not commanded to sacrifice in every place, and in every time, or to build a temple in every place, or to permit any one who desires to become priest and to sacrifice. On the contrary, all this is prohibited unto us. Only one temple has been appointed, "in the place which the Lord shall choose" (Deut. 12:26); in no other place is it allowed to sacrifice: comp. "Take heed to thyself, that thou offer not thy burnt-offerings in every place that thou seest" (ibid. 5:13); and only the members of a particular family were allowed to officiate as priests. All these restrictions served to

limit this kind of worship, and keep it within those bounds within which God did not think it necessary to abolish sacrificial service altogether. But prayer and supplication can be offered everywhere and by every person. The same is the case with the commandment of zizit (Num. 15:38); mezuzah (Deut. 6:9; 11:20); tefillin (Exod. 13:9, 16); and similar kinds of divine service.

(4) Because of this principle which I explained to you, the Prophets in their books are frequently found to rebuke their fellow-men for being over-zealous and exerting themselves too much in bringing sacrifices: the prophets thus distinctly declared that the object of the sacrifices is not very essential, and that God does not require them. Samuel therefore said, "Hath the Lord as great delight in burnt-offerings and sacrifices as in obeying the voice of the Lord" (1 Sam. 15:22)? Isaiah exclaimed, "To what purpose is the multitude of your sacrifices unto me? saith the Lord" (Isa. 1:11)...

16. ספר המצוות, מצוות עשה ה'

(א) הוא שצונו לעבדו, וכבר נכפל זה הצווי פעמים באמרו ועבדתם את ה' אלהיכם, ואמר ואותו תעבדו. ואע"פ שזה הצווי הוא גם כן מהצוויים הכוללים כמו שביארנו בשורש ד', הנה יש בו יחוד אחר שהוא צווי לתפלה. ולשון ספרי ולעבדו זו תפלה. ואמרו גם כן ולעבדו זו תלמוד, ובמשנתו של רבי אליעזר בנו של רבי יוסי הגלילי אמרו מנין לעיקר תפלה מצוה מהכא את ה' אלהיך תירא ואותו תעבד, ואמרו עבדוהו בתורתו ועבדוהו במקדשו, רוצה לומר הכוון אליו להתפלל שם כמו שבאר שלמה ע"ה. (בפרשת ואלה המשפטים, אהבה הלכות תפלה וברכת כהנים פ"א):

17. ספרי דברים מ"א:כ"ד-כ"ז

(כד) ולעבדו - זה תלמוד. אתה אומר זה תלמוד, או אינו אלא עבודה ממש? - כשהוא אומר (בראשית ב טו) "ויקח ה' אלהים את האדם וינחה בגן עדן, לעבדה ולשמרה", וכי מה עבודה לשעבר, ומה שמירה לשעבר? - הא למדת: "לעבדה" - זה תלמוד, "ולשמרה" - אלו מצוות. וכשם שעבודת מזבח קרויה עבודה - כך תלמוד קרויה עבודה.

(כה) ד"א: "לעבדו" - זו תפלה. זו תפלה, או אינו אלא עבודה? - ת"ל "בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך", וכי יש לו עבודה בלב? הא מה ת"ל "ולעבדו בכל לבבכם"? - זו תפלה.

(כו) וכן בודד הוא אומר (תהלים קמא ב) "תכון תפילתי קטורת לפניך משאת כפי מנחת ערב".
(כז) ואומר (דניאל ו יא) "ודניאל כד ידע די רשים כתבא, על לביתיה וכוין פתיחין ליה בעוליתיה נגד ירושלם, וזמנין תלתא ביומא הוה בריך על ברכוהי ומודי קדם אלהא כל קבל דהוה עבידא מקדמת דנא". ואומר (שם) "ובמקריה לגובא לדניאל בקל עציב זעיק ענא מלכא ואמר לדניאל דניאל עבד אלהא חייא אלהיך די אנת פלח ליה בתדירא היכל לשזבותך מן אריותא". וכי יש פולחן בבבל? הא מה ת"ל "ולעבדו"? - זו תפלה. כשם שעבודת מזבח קרויה עבודה כך תפלה קרויה עבודה.

18. משנה ברכות ד'ז'

(ז) רבי אלעזר בן עזריה אומר, אין תפלת המוספין אלא בחבר עיר. וחכמים אומרים, בחבר עיר ושלא בחבר עיר. רבי יהודה אומר משמו, כל מקום שיש חבר עיר, היחיד פטור מתפלת המוספין:

19. ברכות נ"ג ב:כ"ז

למימרא דמברך עדיף ממאן דעניי אמן והתניא רבי יוסי אומר גדול העונה אמן יותר מן המברך

20. ברכות ט"ז ב:ל"ח

רבי אלעזר בתר דמסיים צלותיה אמר הכי יהי רצון מלפניך ה' אלהינו שתשכן בפורינו אהבה ואחיה ושלוש וריעות ותרבה גבולנו בתלמידים ותצליח סופנו אחרית ותקוה ותשים חלקנו בגן עדן ותקננו בחבר טוב ויצר טוב בעולמך ונשכים ונמצא יחול לבבנו ליראה את שמך ותבא לפניך קורת נפשנו לטובה

21. ברכות כ"ט ב:ז'

רבי אליעזר אומר כל העושה תפלתו קבע וכו': מאי קבע אמר רבי יעקב בר אידי אמר רבי אושעיא כל שתפלתו דומה עליו כמשוי ורבנן אמרי כל מי שאינו אומרה בלשון תחנונים רבה ורב יוסף דאמרי תרוייהו כל שאינו יכול לחדש בה דבר

22. יוסף היינמן – התפילה בתקופת התנאים והאמוראים

ודאי היתה להם ליוצרי התפילות אף מטרה חינוכית, אף-על-פי שאין היא באה לידי ביטוי מפורש בדברי חכמי המשנה והתלמוד. אם חייב כל אדם להתפלל יום-יום לעתים מזומנות ובצורה קבועה, הרי אין תפילתו משמשת מכשיר וכלי ביטוי לרגשותיו בלבד, אלא אף אמצעי לעורר ולדובב רגשותיו. האדם השקוע בשגרת חיי יום-יום ספק אם ייפנה מעסקותיו לכוון את לבו לאביו שבשמים, מלבד ברגעים מיוחדים של צער או של שמחה; והנה באות תפילות הקבע להוציא אותו מן השגרה ומצורכי חיי שעה ולהפנות דעתו ומחשבותיו כלפי מעלה. ולא בשלוש תפילות החובה שבכל יום ויום בלבד בולטת מגמה זו, אלא בייחוד באותן עשרות הברכות שחייבו חכמים את האדם לברך במשך כל שעות היום, תוך כדי עיסוקו בצרכיו החומריים ושאר ענייניו. עליו לברך לפני כל הנאה ולאחריה; בשעה שהוא רואה תופעות טבע מיוחדות או מחרידות; בשעה שבא עליו מאורע של שמחה או של אבל ועוד רבות כאלו. אין ספק שהברכה שלפני האכילה, למשל, יש בה כדי להוציא את זו מחזקתה של מילוי צרכים ביולוגיים גרידא ולהופכה לאקט של עבודת ה'; וברכת השבח וההודיה שלפני קיום כל מצווה ודאי שעשויה להעמיק את כוונת לבו של האדם שעה שהוא עושה את מעשה המצווה ולמנוע את קיומה המיכאני בחינת "מצוות אנשים מלומדה". ואם ראו מצווה להרבות בברכות ככל האפשר (ובלבד שלא יברך אדם "ברכה שאינה צריכה"), עד שאמרו: "חייב אדם לברך מאה ברכות בכל יום" (מנחות מג ב), הרי הכוונה החינוכית – של קידוש חיי יום-יום על-ידי הפנייה מתמדת של מחשבת האדם אל בוראו – גלויה לעין.